

Цюряк Ірина Олександрівна

канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри мистецької освіти
Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна

Черній Віктор Вікторович

концертмейстер кафедри мистецької освіти
Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна

Грушак Ірина Володимирівна

концертмейстер кафедри мистецької освіти
Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна

ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ КУЛЬТУРИ МУЗИКАНТА

Формування фахової культури музиканта є невід'ємною ознакою загальнолюдської культури. У структурі професійної діяльності піаніста інструментальне виконавство займає одне з центральних місць, адже «живе» виконання музики робить процес сприймання керованим, дозволяє досягти оптимального художнього впливу музичного мистецтва на особистість слухача та сприяє встановленню творчої взаємодії між учасниками цього процесу. Саме тому питання щодо фахової культури завжди привертатиме увагу дослідників різних галузей науки.

Вивчення сутності поняття «фахова культура» потребує розгляду основних підходів до розуміння в першу чергу поняття майстерності як такої. Для початку визначимо етимологію слова «майстер». «Master» у перекладі з англійської означає «знавець своєї справи», «видатний художник». Англійське слово «master» походить від латинського «magister», що означає «наставник», «учитель». Латинське ж слово походить від грецького «magis»: воно має той же корінь й означає «чарівник». Недарма видатного виконавця, що має високий рівень виконавської майстерності, часто порівнюють з чародієм, магом, а його виконання характеризують як магічне мистецтво [Лу Тао, 2019, с. 37].

У довідниковій літературі міститься чимало визначень майстерності. Наведемо ті, які видаються найбільш цікавими в контексті нашого дослідження. Так, майстерність, за А. Кузьминським, – «високе мистецтво, довершене уміння у певній галузі» [Лу Тао, 2019, с. 38]. У тлумачному словнику української мови поняття майстерність визначається як «... умілість, вправність», «висока якість виконаної роботи, твору тощо; досконалість»;

поняття «майстер» теж має декілька трактувань і в одному з них розглядається як «... фахівець з якого–небудь ремесла ... той, хто досяг високої майстерності, досконалості у своїй роботі, творчості» [Лу Тао, 2019, с. 39].

Слід відзначити, що поняття майстерності є широкоживаним у різних галузях науки: філософії, естетиці, музикознавстві, мистецтвознавстві, психології, педагогіці та виконавстві. У кожній галузі використовується свій специфічний інструментарій, свої внутрішні засоби й підходи до розробки досліджуваної категорії. Тут варто наголосити, що майстер–виконавець – це музикант, який досконало знає свою справу, володіє теорією і практикою гри на інструменті. Отже, йдеться про музично–виконавську майстерність та фахову культуру.

Аналіз джерел з історії розвитку піанізму свідчить про те, що у фундаментальних працях розглядається фортепіанне мистецтво в контексті художньої культури, досліджується концертне життя і майстерність видатних виконавців, виявляються методичні принципи знаменитих педагогів–піаністів. Однак огляд численних робіт доводить, що питання фахової культури піаністів не отримали висвітлення у спеціальних наукових працях.

Доцільно зазначити, що у сучасних українських дослідженнях погляди на фахову культуру висвітлено лише в окремих доробках. Так, В. Білоус розглядає згадану дефініцію як органічну єдність звукової мети (звукового інтонування) та способу досягнення її у впливі на соціум. У його науковій розвідці фахова музично–виконавська культура представлена як творча практика, спосіб закріплення, відтворення та розвитку музичного досвіду людини [Білоус, 2021, с. 116].

Отже, під фаховою культурою піаніста перш за все розуміють усвідомлено–виразне виконання провідного образу твору, адже повноцінне фортепіанне інтонування передбачає осмислення і реалізацію всіх просторово–часових компонентів музичного процесу.

Не менш важливою складовою вище зазначеного питання є відображення цілісного особистісного досвіду та потенціалу людини у її професійній діяльності, що відбувається за умов певної системи, охоплює арсенал навичок, умінь, механізмів та методів для забезпечення автентичного характеру протікання цього процесу. Володіння такою системою у її досконалому виявленні і є фахова культура, яка виводить діяльність людини у ранг мистецтва [Баранюк, Бедлінський та ін., 2016, с. 14].

Автори стверджують, що фахова культура виявляється у творчій діяльності, ґрунтується на емоційних відчуттях та є невід’ємною від творчості

– від здатності висувати нові ідеї, приймати нестандартні рішення, використовувати оригінальні методи та технології, вона проявляється у творчій інтерпретації, творчому підході до передачі змісту, зрозумілого, емоційно пережитого [Баранюк, Бедлінський та ін., 2016, с. 37].

Маємо відзначити, що характеризуючи поняття «фахова культура» більшість дослідників вказують на такі його риси як: досконалість, довершеність, високий рівень володіння вміннями та навичками у певній галузі, що підносить діяльність людини до рівня мистецтва та творчості. Воно трактується як володіння технікою виконання у якійсь справі та як високе мистецтво у певній галузі, при цьому друге обов'язково включає перше. Це поняття розуміється як цілісне явище, в якому художньо–образний зміст і техніка його втілення знаходяться у діалектичній єдності.

Спираючись на власний педагогічний досвід, нами виокремлено основні компоненти фахової культури музиканта, які умовно можна поділити на кілька ключових аспектів:

Професійна майстерність:

- виконавська техніка на інструменті;
- знання музичної теорії та історії;
- володіння різними стилями та жанрами музики.

Методичні навички:

- вміння ефективно планувати та організовувати навчальний процес;
- застосування різноманітних педагогічних методів і прийомів;
- адаптація навчальних матеріалів до індивідуальних потреб здобувачів.

Комунікативні здібності:

- вміння налагоджувати контакт зі здобувачами;
- активне слухання та надання конструктивного зворотного зв'язку;
- сприяння розвитку емоційного інтелекту здобувачів.

Професійна етика:

- дотримання моральних та етичних норм у фаховій діяльності;
- відповідальність за результати навчання;
- розвиток взаємоповаги та міжособистісної підтримки.

Культурологічна компетентність:

- знання культурного контексту музики різних епох і народів;
- залучення здобувачів до широкого музичного середовища, включаючи концерти, конкурси, фестивалі, олімпіади тощо;
- підтримка традицій музичної культури та знайомство з новітніми течіями.

Особистісний розвиток:

– постійне професійне вдосконалення через курси, майстер–класи, вебінари;

– відкритість до нових ідей і підходів у фаховій практичній діяльності ;

– розвиток критичного мислення і самоаналізу.

Зауважимо, що ці компоненти взаємозалежні та разом формують високий рівень фахової культури музиканта, що, у свою чергу, впливає на якість підготовки майбутніх виконавців.

Висновки. Таким чином, зважаючи на вище висвітлене, ми можемо сформулювати власне визначення окресленого поняття «фахова культура» Це – інтегральна властивість особистості, що передбачає: досконале володіння вміннями та навичками гри на музичному інструменті, вільне й творче їх використання у власній виконавській діяльності, високий рівень професійної компетентності, багатство та глибину духовного світу, що втілюється у створенні яскравих особистісних інтерпретацій музичних творів, які дозволяють досягати максимального художнього впливу на становлення особистості та реалізовувати багато інших творчих завдань.

Список використаних джерел:

1. Баранюк І.Г., Бедлінський В.О., Бедлінський О.І. та ін. (2016). *Професійна культура: сутність, фахові особливості, розвиток*. СумДПУ імені А.С.Макаренка, Суми, Україна. https://library.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/04/Profesiyna_kultura.pdf
2. Білоус В.П. (2021). Основи оволодіння руховими навичками музиканта–виконавця. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*, 62, 114–123. <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2021-62-114-123>
3. Лу Тао. (2019). *Формування виконавської майстерності майбутніх педагогів–музикантів Китаю у процесі фортепіанного навчання в педагогічних університетах України*. (Дис. ... доктора філософії). НПУ імені М.П. Драгоманова. Київ, Україна. https://old.npu.edu.ua/images/file/vidil_aspirant/dicer/D_26.053.08/dis.pdf